

KAZAK FOLKLORCU RAHMANKUL BERDİBAY(EV)'İ KAYBETTİK

*Ferah TÜRKER**

Türk dünyasının değerli âlimi Kazak folklorcu Rahmankul Berdibay, 3 Nisan 2012 Salı günü 85 yaşında vefat etmiştir.

Berdibay, 2 Aralık 1927’de Kazakistan’ın güney bölgesindeki Türkistan şehrinin İkan kazasına bağlı Kökiş köyünde dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Aşçısay’da tamamlamış, 1944 yılında Türkistan Pedagoji Enstitüsünden mezun olduktan sonra yerel gazetelerde şiirleri yayımlanmaya başlamıştır. 1945 yılında Kazak Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesini kazanmış, ancak ekonomik şartlardan dolayı okula dışarıdan devam etmek zorunda kalmıştır. 1948’de Kızılorda Pedagoji Enstitüsü Kazak Dili ve Edebiyatı Fakültesine geçiş yaparak buradan mezun olmuştur. 1949-1953 yılları arasında çeşitli Kazak okullarında müdürlük ve müfettişlik görevlerinde bulunmuştur.

Berdibay, 1953-1954 yıllarında Kazak Devlet Üniversitesinde yüksek lisans yapmış ve hemen ardından *Kazak Edebiyatı Gazetesi*’nde çalışmaya başlamıştır. Berdibay’ın 1956 yılında yayımladığı “Kazak Edebiyet Tarihi’nin Meseleleri” adlı makalesi başta olmak üzere kaleme aldığı yazıları bir taraftan onun tanınmasını sağlamış, diğer taraftan da milliyetçi olmakla suçlanmasına yol açmış ve gazetede işinden uzaklaştırılmıştır.

1959 yılında Kazak SSR İlimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsünde başladığı doktorasını 1961 yılında “Çağdaş Kazak Romanında Konu Meselesi” adlı tezini savunarak tamamlamıştır. 1970 yılında ise “Kazak Romanlarındaki Teorik Problemler” ile ilgili çalışmasıyla filoloji uzmanı unvanını al-

* Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü

mıştır. Ardından Edebiyat ve Sanat Enstitüsünde araştırmacı olarak çalışmaya başlamıştır. 1968-1970 yıllarında *Kazak Sovyet Ansiklopedisi* yazı işlerinde sorumlu sekreterlik, 1970-1973 yıllarında M. Avezov Edebiyat ve Sanat Enstitüsünde araştırmacılık görevlerinde bulunmuştur. 1973 yılında bu Enstitünün folklor bölümü başkanlığına getirilmiş ve bu tarihten sonra folklor araştırmalarına yönelerek çalışmalarıyla Kazak folkloruna büyük katkılar sağlamıştır.

Hayatını Kazak folkloruna ve edebiyatına adanmış Berdibay'ın otuzdan fazla kitabı, binden fazla makalesi yayımlanmıştır. Onun bazı eserleri İngilizceye ve Rusçaya tercüme edilmiş, Özbek, Kırgız, Tatar, Nogay ve Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Yurt dışında pek çok ilmî konferansa katılarak bildiri sunmuş, 1991-1992 yıllarında ABD'de Seattle Üniversitesinde Kazak folkloruyla ilgili derslere girmiş; 1992, 1994 ve 1996 yıllarında Türkiye'de düzenlenen "Türk Devlet ve Topulukları Dostluk, Kardeşlik ve İş Birliği Kurultayları"na katılmış ve ortak Türk alfabesi, terimleri ve folkloru meseleleri üzerine çalışmıştır.

Uzun yıllar Kazak Edebiyatı ve Sanatı Halk Üniversitesi Rektörlüğü de yapan Berdibay, bir taraftan da üniversitede dersler vermiştir. Danışmanlığında yirmiden fazla ilim doktoru yetiştiren Berdibay, hayatının son yıllarını Türkistan şehrindeki Hoca Ahmet Yesevi Kazak-Türk Uluslararası Üniversitesi Kazak Dili ve Edebiyatı Bölümünde çalışarak geçirmiştir.

Araştırmalarıyla Kazak edebiyatına çok önemli katkılar sağlayan Berdibay, pek çok ödüle layık görülmüştür. "Cumhuriyet Özel Ödülü", "Şokan Velihanov Ödülü", "Mahmut Kaşgari Ödülü", "Parasat" ödülü ve "Akademik Vavilov" madalyası bunlardan bazılarıdır. Berdibay ayrıca Kazakistan Cumhuriyeti Millî İlimler Akademisi daimi üyesi, Kazakistan Halk Akademisi üyesi, Cengiz Aytmatov Uluslararası Toplumsal Akademisi üyesi ve Türk Dil Kurumu şeref üyesidir. Aynı zamanda *Abay*, *Juldız*, *İslam Âlemi* dergilerinin ve *İslam Akademisi Bülteni* ile *Ana Dili* gazetelerinin yayın danışma kurulu üyesidir.

Onun "Kazak Folklorunun Tipologiyası", "Kazak Folklorunun Tariyhılığı", "Kazak Folklorunun Poetikası", "Kazaktın Arhaikalık Folklorı", "Folklor jene Onın Etnografikalık Negizderi", "Kazak Folkloristikasının Tarihi" gibi eserleri sadece Kazakistan'da değil, bütün Türk dünyasında önemli eserlerdir. Ayrıca Sovyetler Birliği döneminde yasaklanan "Edige Batır", "Orak Mamay", "Karasay Kazi", "Şora Batır", "Ersayın" gibi destanların tekrar gün ışığına çıkmasında çok önemli çalışmalar yürütmüştür. Berdibay'ın "Kazak Tarihi Jırlarının Meseleleri", "Kazak Eposı", "Epos- El Kazınası", "Edige Batır", "Türk Halıktarı Avız Edebiyetindegi Ortak Sarındar", "Kazak-Türki Epostarının Meseleleri" adlı eserleri onun dikkat çeken çalışmalarındandır.

Berdibay'ın “Baykal'dan Balkan'a” (Ankara: *Bilig*, 1997) ve “Destan-Halk Hazinesi” (Ankara: Yeni Avrasya Yay., 2002) başlıklarıyla Türkiye Türkçesine aktarılan iki eseri Türkiye'de yayımlanmıştır.

Türkoloji sahasına değerli çalışmalarıyla katkı sağlayan büyük âlim Rahmankul Berdibay'a Allah'tan rahmet diliyoruz. Tüm Türkoloji âleminin başı sağ olsun.

Kaynaklar

- Çetin, Ayşe Yücel (2001), “Rahmankul Berdibay”, *Millî Folklor*, S 51, s. 109-113.
- Kelimbetov, N. (2000), *Türkistan Halıkaralık Entsiklopediya*, Almatı, s. 210-211.
- Matjanov, K. - Kudaybergenov, E. (1987), *Rahmankul Berdibaev (Bibliografiyalık Körsetkiş)*, Almatı.
- <http://www.toredergisi.com/cemal-safak/alas-ruhlu-vatandas.html> (29.04.2012).
- <http://www.ayb.org.tr/index.php> (29.04.2012).